

de democratische school

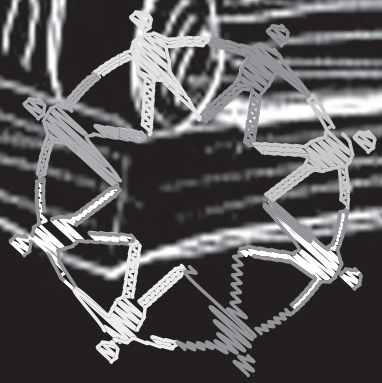

Driemaandelijks tijdschrift van de Oproep voor een democratische school (Ovds) • N°72, december 2017 • 3 euro

6 UREN VOOR DE DEMOCRATISCHE SCHOOL

DOSSIER	PEDAGOGISCH: Zijn rijke mensen slimmer?	3
	PEDAGOGISCH: Kunsteducatie	12
	BELGIË: Burgerinitiatieven	14

INHOUD

OPROEP VOOR EEN
DEMOCRATISCHE
SCHOOL

Vrijwilligerslaan 103 bus 6
1160 brussel
tel.: +32 (0)2 735 21 29
e-mail:
ovds@democratischeschool.org
web:
www.democratischeschool.org

Driemaandelijks tijdschrift van de
Oproep voor een Democratische
School (Ovds).

Redactie: Nico Hirtt, Jean-Pierre
Kerckhofs, Philippe Schmetz,
Tino Delabie, Peter De Koning,
Jeroen Permentier.
Lay-out: Jean-Marie Gilson

Abonnementen

Gewoon abonnement: 12 euro
Abonnement + lidmaatschap:
15 euro
(volgens uw financiële middelen).

Betalingswijze

storten op rekening nr.
BE42 0000 5722 5754
van Ovds
of met gekruiste chèque in EUR
op het adres van Ovds

Artikels

De artikels of de voorstellen van
artikels moeten per e-mail worden
opgestuurd, bij voorkeur in RTF
formaat of MS-Word (Mac of Pc)
of Claris Works. De redactie houdt
zich het recht voor de artikels in
te korten, kleine correcties aan te
brengen en de (tussen) titels te
wijzigen.

Recht op Kopiëren

De gepubliceerde teksten
mogen op om het even welke
wijze vrij worden verspreid en
vermenigvuldigd. Wij vragen wel
om de bron te vermelden en aan
te geven hoe de lezer Ovds kan
bereiken (adres, telefoon of e-mail
vermelden).

Gelieve ons een exemplaar op
te sturen van elke publicatie die
artikels van De democratische
school overneemt.

Editoriaal

In dit nummer brengen we verslag uit van de debatten op de 6 uren voor de democratische school Het was een prettig weerzien met oude vrienden, en een aangename kennismaking met nieuwe medestanders. U volgde debatten en workshops over duaal leren, Finland en het inschrijvingsbeleid. U liet zich niets wijsmaken in ons politiek debat. U was geboeid en mondig. Namens de organisatoren: bedankt!

U bent het er vast ook mee eens dat leerkracht een mooi, maar zwaar beroep is. Momenteel woedt een hevig debat rond de pensioenen. Krijg je de kans om het wat rustiger aan te doen of wat vroeger te stoppen? Krijgen jongeren voldoende kansen op een vlotte start? Kan je in de toekomst nog rondkomen van je pensioen?

Tijd voor actie, zeggen wij. Op onze website democratischeschool.org vindt u een link naar een petitie ter verdediging van het onderwijspensioen. We vragen aan al onze leden en sympathisanten om die mee te ondertekenen.

Onze beste wensen voor 2018!

DOSSIER

6 uren voor de democratische school

Auteur:

Jeroen Permentier

Tino Delabie

Peter De Koning

.....
**Panel op de 6 uren bezorgd om duaal
leren**

.....
**Workshop «inschrijvingsbeleid»
met Nele Havermans en Nico Hirtt**

.....
**Tegenstellingen en overeenkomsten
tussen de politieke partijen op 6 Uren**

Panel op de 6 uren bezorgd om duaal leren

Auteur: Jeroen Permentier

Voor een aantal beroepen is duaal leren de evidentie zelf. In verpleegkunde leren we al meer dan 100 jaar op de werkvloer. En wie wil er op de operatietafel bij een chirurg die tot voor kort enkel op poppen oefende?

Vandaag lopen er proefprojecten om vormen van duaal leren in de arbeidsmarktgerichte opleidingen in het secundair onderwijs in te voeren. Op dit moment zijn 150 tot 200 leerlingen in zo'n proefproject. Er is een politieke consensus: het duaal leren moet er komen.

Ovds is sterk geïnteresseerd in de evoluties rond het duaal leren. We zien de meerwaarde in van het leren op de werkvloer, en vinden het spijtig dat niet elke leerling die kans krijgt als deel van een brede en polytechnische vorming.

Tegelijk vragen we ons af of het duaal leren zoals het momenteel in Vlaanderen in enkele proefprojecten wordt uitgetoetst, ook echt tegemoet komt aan de verwachtingen. In een vorig nummer van De Democratische School ging Peter De Koning al dieper in op het Duitse systeem, en vergeleek hij het met de plannen in Vlaanderen. Het lag dan ook voor de hand om op de 6 uren voor de democratische school een workshop te organiseren over duaal leren. In het panel vonden we onderwijsmakers die betrokken zijn bij de proefprojecten, en vakbondsmensen: Guy Duchène (coördinator duaal leren Spectrumschool Deurne), Dirk Kops (TSM Mechelen), Koen Wils (secretaris secundair onderwijs COC) en Nancy Libert (ACOD-onderwijs).

Leren-en-werken of duaal leren?

We moeten een onderscheid maken tussen het duaal leren, en de stelsels van leren-en-werken die vandaag bestaan in onder andere het deeltijds beroepssecundair onderwijs (DBSO) en in de leertijd bij Syntra.

Leren-en-werken heeft zijn reputatie tegen. Fons Leroy (VDAB) noemde het wel eens 'leren-en-thuiszitten'. Maar leren-en-werken is wel een onderwijsvorm die aan een specifieke vraag van de leerlingen tegemoet komt. Leerlingen die liever werken dan leren, soms omdat ze het inkomen nodig hebben om het gezin waarin ze opgroeien te ondersteunen.

Duaal leren is een voltijds leertraject. Wat je op de werkvloer doet is niet 'werken' maar 'leren'. Het traject in het bedrijf is verplicht. Wie geen plek in een bedrijf vindt, kan niet in duaal leren meedraaien. De leerling krijgt op het einde van het traject dan ook een diploma voltijds secundair onderwijs.

Het beoogd publiek verschilt dus wezenlijk. Toch moet duaal leren het leren-en-werken vervangen. Verschillende leden van het panel en het publiek vrezden dat er leerlingen in de kou blijven staan.

Koen Wils merkt op dat de overheid zich met duaal leren eigenlijk op het pad van de pedagogische methode begeeft. De overheid bepaalt niet enkel het 'wat', maar ook het 'hoe' van de opleiding. Wils vindt de stilte van de onderwijsnetten en -koepels daarover verbazend. Temeer omdat het volgens hem niet de minister van onderwijs is die dit 'hoe' bepaalt, maar wel de minister van werk, Philippe Muyters (N-VA).

De rol van het bedrijf en van de school

Als duaal leren leren op de werkvloer is, dan vraagt dat veel van het bedrijf en de arbeidsmarktsector. Het bedrijf neemt tot 60% van de lesbevoegdheid van de school over.

Om te beginnen moet een opleidingsprofiel worden uitgetekend dat interessant is voor de leerling, dat tegemoet komt aan de vragen van de sector, en dat zwaar genoeg weegt om er een diploma secundair onderwijs aan te koppelen, minstens op niveau 3 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur.

Welk bedrijf kan echter een stage aanbieden waarbij alle competenties van een beroep aan bod komen? Zo zit de echte arbeidsmarkt niet in elkaar. Legt de leerling dan een parcours af langs verschillende functies in een bedrijf, of zelf langs verschillende bedrijven?

Dirk Kops ziet belangrijke verschillen tussen de sectoren. Soms heeft een school ook betere relaties met de bedrijven zelf dan met de sectororganisatie. Hopelijk zien de sectoren in dat de stagiairs in duaal leren geen goedkope arbeidskrachten zijn, maar leerlingen die erop rekenen veel te kunnen leren.

Duaal leren vraagt dan ook veel inspanningen van de school. Die volgt de stage op, en vult zowel algemene vakken in, als de technische competenties die de leerling niet op zijn bedrijfsstage verwerft. Volgens Guy Duchène ontbreken de middelen daarvoor.

Koen Wils voegt er nog een pertinente vraag aan de politiek aan toe. Als we in het onderwijs zoveel aandacht aan inclusie besteden, gaan de arbeidsmarktsectoren dan volgen? Krijgen we een M-decreet voor de bedrijven?

De rol van de mentor

Als duaal leren dan werkelijk leren op de werkvloer is, betekent dat ook dat er een leraar aanwezig is, de mentor. Ook de mentor moet opgeleid worden. Zal elk bedrijf even ernstig met het mentorschap omgaan? Wat als de mentor de jongste medewerker van het bedrijf blijkt te zijn? Wat als een geschikte mentor plots wegvalt door ziekte of omdat hij ander werk aanneemt?

De mentoren zijn in de eerste plaats specialisten van hun vak. Het zijn, volgens Dirk Kops, geen pedagogen of papiervreters. Toch zullen ze veel tijd moeten steken in de opvolging van hun stagiairs.

Guy Duchène stelt dat de mentoren ook een plaats in de klassenraad zouden moeten hebben. In praktijk blijken de mentoren daar niet toe bereid. Nancy Libert vult aan dat aanwezigheid op de klassenraad ook betekent dat je je aan het beroepsgeheim moet houden. Ook dat is niet evident voor een mentor.

Het huidige concept van mentor is volgens Koen Wils niet aangepast aan de realiteit. Een federatie als Fabricom zal het concept nog wel op een degelijke manier kunnen invullen, maar wat met de kapper of het

bouwbedrijf? Vlaanderen is immers een KMO-economie met alle beperkingen vandie (qua sectoren en hun inplanting). Volgens Guy Duchène redeneert het departement Werk, dat het duaal leren samen met onderwijs uittekent, vanuit een economische invalshoek, zonder pedagogische insteek.

Duaal leren tot aan het diploma?

Duaal leren kan ook een manier zijn voor de bedrijven om werknemers te rekruteren. Volgens Nancy Libert gebeurt dat vandaag al in het klassieke BSO. Volgens Guy Duchène is dat begrijpelijk. Het diploma geeft geen garantie op een beter inkomen. Leerlingen denken commercieel. Ze besluiten soms om werk aan te nemen, en later hun diploma te halen via het secundair volwassenenonderwijs of de examencommissie.

Koen Wils zegt dat leerlingen in het BSO vaak vlot aan hun eerste job geraken. Het probleem situeert zich eerder enkele jaren later, als ze door herorganisaties opnieuw op zoek moeten naar een baan. Dan blijken ze moeilijk inpasbaar in een ander bedrijf. Met duaal leren, helemaal toegespitst op dat ene bedrijf waar een leerling stage volgt, zal dat nog erger zijn. Het zijn vooral de zwakke leerlingen die kiezen voor het duaal leren, omdat het verdient. Nochtans mogen centen geen motivatie worden om duaal leren te doen. We moeten hier voorzichtig te werk gaan, vindt Koen Wils, want leren heeft voorrang.

Meerwaarde voor de maatschappij

Het valt op dat het panel een grote bezorgdheid heeft over het duaal leren. Toch willen ze het de kansen geven die het verdient. Beide onderwijmakers in het panel zijn dan ook betrokken bij de proefprojecten. Guy Duchène vindt het een mooie kans voor jongeren om vanuit een achterstandspositie ervaring op te doen. Hij wil dan ook met zijn school voorop lopen in het duaal leren, om het mee vorm te geven.

Het mag volgens ons panel ook wel eens gaan over de maatschappelijke meerwaarde die de leerlingen in arbeidsmarktgerichte opleiding bieden. Ze leveren zoveel op aan de maatschappij. Waarom moet het

duaal leren dan met zo weinig middelen uitgebouwd worden?

Volgens Koen Wils zijn er extra lestijden nodig voor het duaal leren: het overleg met het bedrijf en het opstellen van een individueel opleidingsplan zijn heel arbeidsintensief. Ondanks de grote impact zijn hiervoor geen extra middelen voorzien. Vooral voor kleine scholen zal dit een probleem worden, omdat zij onmogelijk een breed scala aan sectoren kunnen coveren.

Helaas is het duaal leren geen herwaardering van het beroepsonderwijs. Het is zelfs niet denkbeeldig dat het de ongekwalificeerde uitval zal doen toenemen.

Auteur: Tino Delabie

Centraal in het debat over het inschrijvingsbeleid staat de afweging tussen vrije schoolkeuze en het tegengaan van segregatie. Tijdens de workshop "inschrijvingsbeleid" op de "zes uren voor de democratische school" (18 november 2017) zorgden Nele Havermans (KULeuven) en Nico Hirtt (Ovds) elk voor een stevige inleiding.

Nele Havermans lichtte het huidige inschrijvingsdecreet toe en presenteerde onderzoeksresultaten over de impact van de dubbele contingentering op de schoolse segregatie.

Het inschrijvingsdecreet van 2012

Sinds het gelijke onderwijskansendecreet (GOK-decreet, 2002) van minister Marleen Vanderpoorten is het inschrijvingsbeleid meermaals aangepast. Het huidige inschrijvingsdecreet dateert van 2012. Het is gebouwd op verschillende pijlers: het inschrijvingsrecht, voorrangsgroepen en de toewijzing via orde-ningscriteria.

Inschrijvingsrecht

Sinds 2002 kan een school geen leerlingen meer weigeren indien de ouders zich akkoord verklaren met het pedagogisch project en het schoolreglement. De school moet vooraf de capaciteit, per leerjaar, communiceren en ze moet een inschrijvingsregister bijhouden. Leerlingen die voldoen aan de toelatings-, instaps- of overgangsvoorwaarden, worden chronologisch ingeschreven.

Als er zich meer leerlingen aanbieden dan er plaatsen zijn, gelden er voorrangregels. Op het chronologisch inschrijven zijn er belangrijke uitzonderingen. Voor-eerst zijn er de voorrangsgroepen, namelijk de broers of zussen van kinderen die reeds op de school zitten en de kinderen van het personeel van de school. In Brussel geldt ook een voorrang (er wordt een minimumpercentage vooropgesteld) voor leerlingen waarvan minstens één van de ouders Nederlandstalig is. Decretaal kan een school ook voorrang geven aan leerlingen van dezelfde campus (bij de overgang van de kleuterschool naar de lagere school of van het lager naar het secundair onderwijs), maar dit is geen verplichting.

Ten slotte, en dit is nieuw sinds het inschrijvingsdecreet van 2012, werd de dubbele contingentering ingevoerd: de tijdelijke voorrang voor indicator- of niet-indicatorleerlingen.

Dubbele contingentering

De dubbele contingentering is enkel verplicht voor scholen van het basisonderwijs of met een eerste graad secundair onderwijs die behoren tot een regio met een LOP (lokaal overlegplatform). De leerlingen worden in twee contingenten verdeeld: indicatorleerlingen en niet-indicatorleerlingen. Indicatorleerlingen

zijn leerlingen waarvan de moeder geen diploma of getuigschrift (volledig) secundair onderwijs bezit of die een schooltoelage ontvangen. Een school met weinig indicatorleerlingen (kansarme) zal bij de inschrijvingen streven naar een hoger percentage indicatorleerlingen terwijl een school met weinig niet-indicatorleerlingen (kansrijke) zal streven naar een hoger percentage niet-indicatorleerlingen. De relatieve percentages worden vastgelegd door het LOP, hetzij voor het volledige LOP-gebied, hetzij per subgebied van het LOP-gebied.

De dubbele contingentering geldt zowel tijdens de aanmeldingen van de voorrangsgroepen (broers en zussen, kinderen van het personeel, Nederlandstaligen in Brussel) als tijdens de aanmeldingen van de andere leerlingen. Wanneer er voor een contingent méér aanmeldingen zijn dan plaatsen, worden deze leerlingen “uitgesteld” ingeschreven. Wanneer op het einde van een aanmeldingsperiode één contingent niet volledig aangevuld is, worden openstaande plaatsen aangevuld met uitgestelde inschrijvingen. De dubbele contingentering heeft slechts rechtstreeks effect wanneer het aantal aanmeldingen groter is dan het aantal plaatsen.

Aanmeldingsprocedure

In sommige LOP-gebieden wordt gewerkt met een centraal aanmeldingsregister (CAR), waar ouders hun kind elektronisch kunnen aanmelden en een voorkeur opgeven voor één of meerdere scholen. Het CAR is verplicht in Antwerpen, Brussel en Gent. De toewijzing van de aangemelde leerlingen aan een school gebeurt volgens ordeningscriteria: afstand (van de woonplaats tot de school, soms van de werkplaats van één van de ouders tot de school), chronologie, voorkeur van de ouders en toeval (loting). Het LOP bepaalt het relatief belang van de ordeningscriteria. De toewijzing via de afgesproken ordeningscriteria gebeurt in combinatie met de toepassing van de dubbele contingentering. Een toewijzing betekent dat een leerling zich in de toegewezen school kan inschrijven. Wanneer de leerling zich niet binnen de afgesproken termijn inschrijft, komt de plaats vrij voor een andere leerling die op de reservelijst van de toewijzingen voor die school staat.

De evolutie van de schoolse segregatie

Nele Havermans legt uit dat de schoolse segregatie in haar onderzoek aan de KU Leuven wordt gemeten

aan de hand van de Hutchens index. De waarde van deze index ligt tussen 0 (perfecte desegregatie) en 1 (perfecte segregatie). Deze index meet niet de proportionele aanwezigheid van groepen in de scholen maar de verdeling van groepen over de scholen. Men vergelijkt dus de verdeling van groepen over de scholen binnen een referentiegebied. Zij toont grafieken die de evolutie van de schoolse segregatie (Hutchens index) in de tijd weergeven in het kleuteronderwijs, het lager en het secundair onderwijs, voor het Vlaams onderwijs en per provincie.

De grafieken tonen een stabilisering of een lichte vermindering van de schoolse segregatie de laatste jaren. Is het mogelijk deze evolutie toe te schrijven aan de impact van de dubbele contingentering? Omzichtigheid is hier geboden omdat de dubbele contingentering recent is ingevoerd, enkel impact heeft op de instappers (meestal peuters), enkel verplicht is voor de scholen in de LOP-gebieden en enkel rechtstreeks effect heeft bij capaciteitsproblemen. Omdat de grafieken deel uitmaken van een onderzoek dat nog moet opgeleverd worden, kunnen we ze hier niet publiceren.

Er zijn andere studies die gewag maken van een lichte vermindering van de schoolse segregatie dank zij de dubbele contingentering.

In de studie “Overheidsbeleid en schoolse segregatie” (2015) stelden Steven Groenez en Thomas Wouters van SSL (Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen) dat de segregatie in het kleuteronderwijs na de invoering van de dubbele contingentering het meest afnam in de gebieden met weinig capaciteitsmarge.

Een onderzoek van professor Jean-Pierre Verhaeghe (voorzitter van het LOP Basisonderwijs Gent) toont een positieve evolutie na de invoering van de dubbele contingentering in de Gentse kleuterscholen: in het schooljaar 2013-2014 halen 29 kleuterscholen het streefdoel tegenover 18 in het schooljaar 2012-2013. Uit een analyse van de instappers in het jaar 2016, blijkt dat de dubbele contingentering de toewijzing van de school bepaalt voor 6,5 procent van de instappers.

Een onderzoek vanuit het LOP-Antwerpen wijst op een impact van de dubbele contingentering op 5 procent van de instappers.

De eerste evaluaties schetsen dus een positieve maar eerder beperkte impact van de dubbele contingentering op desegregatie. Het mechanisme van de dubbele contingentering functioneert (enkel) wanneer er capaciteitsdruk is. De uitdaging bestaat er in een desegregatiebeleid te combineren met de vrije schoolkeuze van de ouders.

Het voorstel van Ovds

Na de inleiding door Nele Havermans was het de beurt aan Nico Hirtt (Ovds). Hij stelt vast dat het Vlaams inschrijvingsbeleid vandaag op verschillende vlakken verder staat dan wat in het Franstalig onderwijs bestaat. In het Franstalig onderwijs begint de regulering van de inschrijvingen pas in het secundair onderwijs, wat vrij absurd is. Het systeem van de dubbele contingentering is vandaag in België het meest progressieve systeem dat expliciet de sociale mix nastreeft. De limieten van de dubbele contingentering zijn de limieten die elke systeem ondervindt waar de vrije schoolkeuze primeert en de regulering nadien komt. g

Het voorstel dat Nico Hirtt en Ovds verdedigt is de “gegarandeerde plaats voor alle leerlingen in een gemakkelijk bereikbare en sociaal gemengde school”. In plaats van dat de ouders een school moeten zoeken, is het de overheid die in eerste instantie een school voorstelt die aan beide criteria (bereikbaarheid, sociale mix) voldoet. Als de ouders de voorgestelde school aanvaarden, is hun kind verzekerd van een plaats. Indien ze de voorgestelde school niet aanvaarden, zijn ze vrij om, zoals vandaag, zelf op zoek te gaan naar een school.

Is het mogelijk om voor elke leerling een school te vinden die sociaal gemengd is en dicht bij de woonplaats is gelegen? Nico Hirtt illustreert met een computersimulatie, toegepast op de reële leerlingenpopulatie van het lager onderwijs in Brussel, dat het mogelijk is. De gemiddelde afstand tussen de woonplaats en de school vermindert in zijn computermodel van de huidige 1330 meter tot 910 meter. Waar vandaag slechts een derde van de Brusselse leerlingen in sociaal gemengde scholen zitten, zou dit percentage tot 75 procent stijgen. De arme concentratiescholen zouden verdwijnen en slechts 6 procent van de leerlingen zou nog in een rijke concentratieschool zitten (tegenover 20 procent vandaag).

De toelichting die Nico Hirtt hierover in zijn powerpointpresentatie bracht, vindt men terug in “De democratische school”, nr 69, maart 2017 en op www.democratischeschool.org

Het voorstel van Ovds gaat gepaard met een aantal principes en aannames. In tegenstelling tot wat in het Franstalig onderwijs gebeurt, waar het inschrijvingsbeleid pas begint bij het begin van het secundair onderwijs, maar conform met de praktijk in het Vlaams

onderwijs, moet het inschrijvingsbeleid toegepast worden vanaf de kleuterklas tot aan het einde van de gemeenschappelijke vorming (in de visie van Ovds op 16 jaar). Om de bereikbaarheid te vergemakkelijken zouden leerlingen die de voorgestelde school aanvaarden, gratis met het openbaar vervoer of met de schoolbus worden vervoerd. Om rekening te houden met het bestaan van de onderwijsnetten (confessionele en officiële scholen), zouden de ouders de vrijheid hebben om hun kind niet te laten inschrijven in een confessionele school. Idealiter zijn alle scholen in Brussel tweetalig zodat de taal (Nederlands of Frans) geen beperking oplegt aan de mogelijkheden om aan alle leerlingen een school voor te stellen die aan de twee hoger genoemde criteria voldoet. Nico Hirtt voegt er echter aan toe dat de resultaten van de computersimulatie voor het Brussels lager onderwijs overeind blijven als men het Nederlandstalig of het Franstalig onderwijs afzonderlijk beschouwt.

Discussie

Nele Havermans vindt het voorstel van Nico Hirtt en met name de resultaten van de computersimulatie interessant. Het computermodel vertrekt echter van de assumptie dat alle ouders de voorgestelde school aanvaarden. Nico Hirtt erkent dat het voorgestelde computermodel in de praktijk slechts kan werken als de meeste ouders de voorgestelde school aanvaarden. Hij maakt zich echter sterk dat dit zal gebeuren omdat de ouders de garantie hebben dat de voorgestelde school geen gettoschool zal zijn en wel gemakkelijk bereikbaar terwijl ze geen garantie hebben dat ze gemakkelijk een andere school zullen vinden als ze zelf op zoek moeten gaan. Het komt er op aan de vicieuze cirkel te doorbreken. Vandaag is de vrije schoolkeuze een belangrijke factor die de dualisering in het onderwijs in de hand werkt maar omgekeerd hechten de ouders (vooral de rijkere) zoveel belang aan de vrije schoolkeuze omdat ze weten dat de scholen zo ongelijk zijn. Als de sociale mix groter wordt, zal de drang naar vrije schoolkeuze minder groot worden.

Kunnen ouders ook een officiële school weigeren? Men kan een leerling niet verplichten naar een confessionele school te gaan die niet overeenstemt met zijn religieuze of filosofische overtuiging. Aangezien de godsdienstvrijheid in het officieel onderwijs is gewaarborgd, is er in principe geen beletsel om een officiële school voor te stellen. Men zou eventueel wel rekening kunnen houden met de voorkeur van de

ouders voor een confessionele school, voor zo ver de sociale mix bevorderd wordt en op voorwaarde dat er voldoende capaciteit is. De overheid kan niet verantwoordelijk gesteld worden om te voorzien in de capaciteit van confessionele scholen. Jean-Pierre Verhaeghe, voorzitter van het LOP Basisonderwijs Gent, zegt dat volgens zijn ervaringen in Gent, het zelden voorkomt dat ouders absoluut een katholieke school voor hun kind wensen.

Leidt een sociaal gemengde school tot betere leerresultaten voor de (kansarme) leerlingen? Hierover zijn de sprekers en de deelnemers van de workshop niet eenstemmig. Nele Havermans zegt dat de meeste internationale studies wijzen op een negatief peer-effect op leerlingen met een lage SES (sociaaleconomische status) wanneer ze in een arme concentratieschool zitten. Jean-Pierre Verhaeghe vindt dat men voorzichtig moet zijn met de bewering dat de sociale mix de hefboom is om tot gelijke kansen te komen. Er is geen automatisme. Vandaag zijn er grote verschillen tussen de arme concentratiescholen bij het behalen van leerwinst. De pedagogische aanpak en de rol van de leerkracht spelen een grote rol.

Nico Hirtt wijst er op dat de grafieken op basis van de PISA-onderzoeken een neerwaartse trend vertonen voor het gemiddelde niveau wanneer de segregatie groter is. Het PISA-onderzoek is niet de referentie voor het meten van de onderwijskwaliteit, maar het toont wel dat er een positieve correlatie is tussen sociale mix en gemiddeld hogere leerresultaten. De rol van de leraar is belangrijk maar hangt ook af van de materiële situatie.

Is het voorstel van Ovds politiek haalbaar? Nico Hirtt: Vandaag niet, maar twintig jaar geleden zou dubbele contingentering ook onbespreekbaar zijn geweest. Ons voorstel is niet zo uitzonderlijk als je weet dat er in de meeste Europese landen sterke mechanismen bestaan om de inschrijvingen te reguleren. België is met zijn vrije schoolkeuze eerder een uitzondering in Europa.

Tegenstellingen en overeenkomsten tussen de politieke partijen op 6 Uren

Auteur: Peter De Koning

Door afzeggingen ter elfder ure ging het politiek debat op de 6 uren door met een andere dan de aangekondigde samenstelling. Geen Caroline Gennez voor de sp.a, maar wel politiek directeur Jan Cornillie. Tino Delabie, u ook bekend van deze kolommen, vertegenwoordigde de PVDA. Koen Daniels was er voor N-VA.

De thema's van de workshops 's ochtends kwamen aan bod. Maar eerst polste moderator Jeroen Permentier naar de politieke actualiteit: wat met de hervorming van het secundair?

Volgens Koen Daniels kun je moeilijk spreken van dé onderwijshervorming: in het plan van de vorige regering stonden 71 maatregelen waarvan een aantal op dit moment wordt uitgerold. Bovendien zijn er nog de eindtermen waarover de discussie volop aan de gang is.

De onderwijshervorming gaat traag, wist Jan Cornillie. Daar waar het rapport Monard sterk inzette op een uitstel van de studiekeuze en het wegnemen van de schotten, zien we ons nu geconfronteerd met meer compromis en verdere verwatering. De politiek directeur kwam alvast met een spectaculaire bekentenis op de proppen: hadden we, als sp.a, in de vorige regering geweten dat de hervorming hierop zou uitdraaien, dan zouden we het Masterplan niet hebben goedgekeurd. Waarvan akte.

Tino Delabie zag drie grote problemen in ons onderwijs: ten eerste de sociale ongelijkheid en segregatie; ten tweede de technologische analfabeten; en ten-

slotte de politieke analfabeten, zij die niet weten hoe de wereld in elkaar zit. Voor geen enkele van deze problemen brengt de onderwijshervorming vooruitgang. Er is dan ook geen reden tot triomfalisme over onze goede onderwijsprestaties op het vlak van wis-kunde. De structuren zijn de oorzaak van de ongelijkheden. De bestaande "vrije keuze" leidt tot segregatie tussen arme en rijke scholen.

Tino Delabie kreeg bijval van Koen Daniels wat het technologisch analfabetisme betrof: technologische opvoeding met keukenrollen is geen wetenschap, zei Daniels. Het is op computational thinking dat we moeten inzetten.

Duaal leren

Duaal leren dan. Duaal leren houdt in dat het praktijkgedeelte van de opleiding plaatsvindt in bedrijven, op de werkvloer. Dit gaat wel ten koste van de algemene kennis en vorming: zo worden lichamelijke opvoeding en de levensbeschouwelijke vakken uit het leerprogramma geschrapt.

Jan Cornillie vond het alvast een moeizaam begin en sowieso te vroeg om conclusies te trekken. Daarvoor moeten we eerst de proeftuinen evalueren. De kennis die leerlingen opdoen op de werkvloer moet in elk geval transfereerbaar zijn, anders heeft de opleiding weinig zin.

De PVDA is voor leren op de werkvloer, aldus Tino Delabie. Meer nog, de partij wil stages voor iedereen, zodat alle jongeren kunnen leren hoe een bedrijf werkt. Daarnaast moet beroepsopleiding mogelijk zijn vanaf de leeftijd van zestien, mits ondersteuning van een mentor. Voorwaarde is wel dat het effectief moet gaan om leren op de werkvloer. Therapie of uitbuiting, zoals het samenvegen van haar bij de kapper, zijn uit den boze. 60% praktijk vond Tino Delabie teveel, de algemene vorming moet ruimer.

Laat ons niet vergeten dat ieder jaar honderdduizenden jobstudenten aan de slag gaan na enkele uurtjes opleiding.

Koen Daniels ging in op het waarom van het duaal leren: leren op de plaats waar het gebeurt, met de laatste technologieën. Schoolvoorbeeld is het Brusselse AUDI, dat samenwerkt met het GO! van Anderlecht. Ook hij benadrukte het belang van nuttig werk en een goede opvolging. Het is aan de sectoren om de erkenning van bedrijven te regelen. Bovendien moet duaal leren een positieve keuze van de leerling zijn.

Finland

Ook Finland beroerde de gemoederen. Tino Delabie roemde de zorgzaamheid van het Finse model: de betere sociale mix, de differentiatie, de gratis maaltijden, de creativiteit. Aangezien de gemeente het onderwijs organiseert in Finland, is de school beter ingebed in de maatschappij. Leerkrachten zijn beter onderlegd en genieten een goede reputatie.

Maar volgens Koen Daniels kun je niet kopiëren wat niet hetzelfde is. Zo telt Finland minder immigranten dan Vlaanderen. Blinde inclusie kan niet voor hem. En als iedereen er zo gelukkig is op school, waarom ligt het aantal zelfmoorden dan zo hoog? Waarom boomen dan de private scholen? In de laatste PISA-resultaten tuimelt Finland trouwens naar beneden.

Jan Cornillie plaatste Finland in een sociaal-democratische traditie waarin gelijkheid vanzelfsprekend is. Hij vroeg zich af welke goeie elementen nuttig zijn voor Vlaanderen.

Meertaligheid

Zeer voorspelbaar liep de discussie over diversiteit en meertaligheid uit op scherpe tegenstellingen binnen het panel. PISA toont ons dat taal de beste voorspeller is van de schoolresultaten, aldus Koen Daniels. Aan de sociale kenmerken van de leerlingen kunnen we weinig veranderen, maar dat geldt niet voor de taal. De Nederlandse taal verbindt ons allemaal. Nu lopen leerkrachten weg in de steden omdat leerlingen onvoldoende Nederlands spreken. De derde generatie immigranten doet het slechter op school dan haar voorgangers.

Tino Delabie wees op het belang van de verwachtingen van leerkrachten. Als die hoog zijn, zullen de resultaten ook beter zijn. Respect voor de thuistaal is evident, faciliteiten moeten kunnen. We mogen niet vergeten dat veel leerlingen vijf tot zes talen moeten beheersen. Alle leerlingen zouden Nederlands, Frans en Engels moeten beheersen. Immersieonderwijs levert goede resultaten op en dat opent mogelijkheden. Helaas is de uitwisseling van leerkrachten tussen Vlaanderen en Wallonië haast onbestaande.

Jan Cornillie bleef bij het Nederlands als algemene instructietaal. In een diverse context heeft het geen zin om les te geven in een vreemde taal. De omgangsen werkingstaal in de school moet het Nederlands zijn, maar dat betekent niet dat we leerlingen moeten straffen omdat ze een vreemde taal spreken. Zulk een

taalrepressie is uit den boze, want stigmatiserend. We moeten ontspannen omgaan met de thuistaal, wat kan door bijvoorbeeld bredeschoolactiviteiten te laten doorgaan in een vreemde taal. Helaas staat in Vlaanderen het personeel dikwijls te ver van de schoolpopulatie.

Koen Daniels onderstreepte het belang van ambitie: elke leerkracht moet ambitieus zijn voor elke leerling. En net op dat vlak scoren we het laagste, zo blijkt uit onderzoek van de OESO. En niet alleen de ambitie moeten we koesteren, ook onbevangenheid is belangrijk. Nemen leerkrachten wel eenzelfde houding aan ten opzichte van al hun leerlingen? Colvisen (collegiale visitaties, nvda) kunnen daarbij helpen, aldus Daniels.

Tijdens de vraagronde betwistte Koen Daniels de stelling dat niet alle kinderen dezelfde kansen krijgen. De kloof tussen hoog- en laagpresteerders is zo groot omdat de toppresteerders zo hoog scoren. Bovendien presteert geen enkel land zo sterk op "resilience" als Vlaanderen. Hij wil inzetten op meer scholen die leerwinst genereren.

Niet waar, zei Tino Delabie. De kloof tussen hoog- en laagpresteerders in Vlaanderen is 180 punten, dat is in onderwijstaal drie leerjaren. De verschillen tussen de hoogpresteerders in de verschillende landen is veel kleiner. Hij verwees naar het artikel "De negationisten van de ongelijkheid" van Nico Hirtt, te lezen op onze website.⁽¹⁾ Meteen een mooie referentie om mee af te sluiten.

! <http://www.skolo.org/nl/2014/05/05/de-negationisten-van-de-ongelijkheid/>

ZIJN RIJKE MENSEN

SLIMMER?

AUTEUR: MARC VANDEPITTE

Het is algemeen gekend: hoe voller de portemonnee van papa en mama, **hoe beter het schoolrapport**. Het gezond verstand heeft daar een eenvoudige uitleg voor: rijke mensen beschikken over betere genen en hebben een sterker karakter. Daarom zijn ze rijk geworden en dat geven ze dan ook graag door aan hun kinderen. Maar het zou niet de eerste keer zijn dat gezond verstand tot primitieve conclusies leidt.

Op basis van het gezond verstand is de aarde plat en de draait de zon rondom onze planeet. De belangrijkste denkfout bij deze gezonde verstandredenering is dat ze er van uitgaat dat intelligentie een louter biologisch gegeven is, dat bovendien constant blijft.

Recent neurologisch onderzoek veegt beide veronderstellingen van tafel.

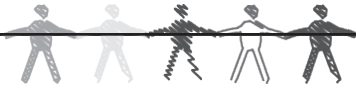
Drastische experimenten op dit gebied worden uiteraard niet uitgevoerd op mensen, wel op dieren. Zo heeft men de ontwikkeling van de hersenen van zogenaamd 'rijke' en 'arme' ratten onderzocht. De 'rijke' ratten leefden in kleine groepjes in kooien met veel speeltjes, de 'arme' ratten verbleven in grotere hoeveelheden in kale kooien. De neuronale circuits van de rijke ratten ontwikkelden veel sterker en hun hersenen werden opvallend zwaarder dan hun arme collega's. De rijke ratten waren dan ook veel slimmer in het vinden van de uitgang van een doolhof. Ook bij apen is vastgesteld hoe de omgeving een groot impact heeft op hun hersenontwikkeling en intelligentie.

Omgevingsinvloed

Bij mensen is het impact van omgevingsfactoren zo waar nog sterker, zo leert o.a. een recent onderzoek bij **Indiase suikerrietboeren**. Deze kleine boeren ontvangen meer dan de helft van hun jaarinkomen in een keer, direct na de oogst. Een deel van het jaar zijn ze dus relatief rijk, terwijl ze het andere deel relatief arm zijn. Het blijkt nu dat deze boeren heel wat slechter scoren op cognitieve testen op het moment

dat ze arm zijn. Ze verliezen tot 13 punten op de IQ schaal, dat is vergelijkbaar met een nacht niet slapen of verslaafd zijn aan alcohol. Het gaat nochtans over dezelfde mensen, dezelfde hersenen.

En dan is er het **'Flyn effect'**. Na WOII scoorden burgers van de VS gemiddeld 100 op IQ-testen. Dezelfde testen, die voornamelijk peilen naar antwoorden op abstracte problemen, gaven in 2002 een gemiddelde van 118. Dat is een aanzienlijke stijging. Dit effect trad op in alle geïndustrialiseerde landen, ook in België. Per decennium steeg het gemiddelde met zo'n 3 à 5 procent. Momenteel zou het effect min of meer uitgewerkt zijn en is er niet langer sprake van een stijging, hier en daar zelfs een daling.

Intelligentie is dus geen statisch gegeven, maar kan (sterk) fluctueren binnen het zelfde individu. Daarnaast kunnen de gemiddeldes een pak evolueren doorheen de tijd. Een deel van de intellectuele vaardigheid is dus wellicht genetisch bepaald, maar de directe omgeving heeft ook een zeer grote invloed op de intelligentie.

Neurale circuits en stress

Die omgevingsinvloed werkt op twee manieren. Ten eerste is er de rechtstreekse invloed op de neurale circuits. Deze circuits zijn vooral in de kindertijd zeer belangrijk voor de ontwikkeling van onze hersenen. Later zijn ze ook nog steeds belangrijk, maar dan in mindere mate. Deze circuits zijn de bouwstenen voor het geheugen maar ook voor het efficiënt verwerken van informatie. Een betere voeding en milieuverbeteringen zoals de verwijdering van lood uit benzine, zijn **gunstige factoren** voor de goede ontwikkeling van die circuits en dus voor de groei van de hersenen. Ook beter onderwijs stimuleert de werking van die circuits.

Een tweede belangrijke factor is stress, bijvoorbeeld bij **schaarste of armoede**. In zo'n situatie ligt de focus op wat je niet hebt, wat je tekort komt: een niet betaalde rekening, zal ik voldoende eten kunnen kopen? Waarvan betaal ik het schoolgeld? enz. Schaarste slokt je op, je verliest je langetermijnperspectief en je hebt minder aandacht voor dingen die je belangrijk vindt. Je oordeelsvermogen wordt als het ware voor een deel gegijzeld door een sterke bekommernis of angst. Mensen in armoede zijn afwezig, raken snel van streek, dag na dag.

Ze ontwikkelen een tunnelvisie waardoor ze minder helder gaan denken. Ze nemen soms onverstandige

beslissingen niet omdat ze dom zijn, maar omdat ze in een context leven waarin iedereen domme beslissingen zou nemen.

Een taak voor het onderwijs

Kortom, rijke mensen zijn niet slimmer, ze worden het. Idem voor arme mensen, ze zijn niet dommer maar worden het.

Hier ligt dan ook een belangrijke taak voor het onderwijs weggelegd. Goed onderwijs kan een deel van de intellectuele achterstand wegwerken. Rechtvaardig onderwijs moet dat gewoon doen. Het pijnlijke nu is dat ons schoolsysteem i.p.v. van die kloof tussen rijk-slimmer en arm-dommer te doen afnemen, alleen maar **bevestigt en versterkt**. Op dat vlak doet het Vlaams onderwijs het zowat het **slechtste van alle rijke landen**. Nergens is afkomst zo'n goede voorspeller voor de schoolresultaten als bij ons.

'Ons onderwijs vervult zijn rol als sociale lift niet', aldus **professor Dirk Jacobs** (ULB). Volgens zijn collega **Wim Van den Broeck** (VUB) is dit ronduit schandalig: 'Geen groter sociaal onrecht dan leerlingen die thuis de culturele bagage minder meekrijgen onvoldoende te vormen en te wapenen voor het leven'.

De grote kloof in ons land heeft in de eerste plaats te maken met **de scheidingsmuren tussen** aso, tso en bso. Het oorspronkelijk doel van de onderwijsvernieuwing was om dat aan te pakken, maar na al het politiek gemarchandeer is het een lege doos geworden. Met het inrichten van STEM in aso richtingen dreigt de kloof zelfs groter te worden. Nee, 'de warmste school' zal je niet in ons land vinden.

Dit artikel verscheen eerder op De Wereld Morgen

i) Goleman D., 'Emotionele intelligentie. Emoties als sleutel tot succes', Amsterdam 2014, p. 304-308.

Plaats voor kunsteducatie in een verlengde basisvorming

Auteur: Jeroen Permentier

Toen de Vlaamse Overheid in 2016 een breed maatschappelijk debat organiseerde over de nieuw te ontwikkelen eindtermen, bleek dat er een maatschappelijk draagvlak is voor een versterking van het onderwijs in en met kunst en cultuur. Het eindrapport 'Van LeRensbelang' omschrijft 'omgaan met kunst en cultuur' als een aparte cluster van einddoelen. Maar ook in de andere 14 clusters uit dat rapport zien we inhouden die een creatieve school kan bereiken door met kunst, kunstgeschiedenis en met werk in het kunstenaarsatelier kan bereiken. 'Zelfkennis en persoonlijke ontwikkeling', bijvoorbeeld, 'kennis en gebruik van talen', 'kennis van en omgaan met politieke, maatschappelijke-' en 'levensbeschouwelijke en ethische vraagstukken'. In al die thema's kan je het werk van kunstenaars ter sprake brengen, of de leerlingen zelf aan de slag laten gaan met artistieke uitdrukkingvormen.

We maken een kleine stand van zaken van het muzisch en artistiek onderwijs op, en doen voorstellen voor een versterking van kunsteducatie in een verlengde basisvorming.

Kunst in het leerplichtonderwijs

Kunst in de eindtermen

Basisonderwijs

In het basisonderwijs zijn er eindtermen Muzische vorming. In het kleuteronderwijs staat het exploreren, experimenteren en waarnemen centraal. De kinderen leren de dialoog aangaan over wat ze mooi vinden.

Ook in het lager onderwijs zien we het muzische vooral als een oefening in het communiceren. De uit-

gangspunten van de eindtermen stellen uitdrukkelijk dat kunst en cultuur dienen om een kritische houding en een persoonlijke smaak te ontwikkelen. Het gaat dus niet om l'art pour l'art, maar om een eerder utilitaire houding ten opzichte van kunst. De uitdrukkingvormen zijn beeld, muziek, drama, beweging en media. De meeste eindtermen zijn per uitdrukkingvorm opgedeeld. Per uitdrukkingvorm leren de leerlingen kijken, luisteren, en genieten, en gaan ze ook zelf aan de slag om zich te uiten.

De Onderwijsinspectie onderzoekt of scholen hun einddoelen Muzische vorming voldoende bereiken. Wat het kleuteronderwijs betreft voldoet 80% van de scholen waarin het leergebied onderzocht werd. Een mooie opsteker voor de onderwijzers.

In het lager onderwijs voldoet slechts 59% van de onderzochte scholen voor Muzische vorming. Enkel het leergebied ICT scoort nog zwakker. De andere leergebieden kloppen af op een gemiddelde van 80% voldoende evaluaties. Wel zien we een duidelijke inhaalbeweging. De scholen scoren elk jaar beter. Dat wijst op een groeiend besef van het belang van Muzische vorming.

Secundair onderwijs

In de eerste graad secundair onderwijs is er geen Muzische vorming, maar Artistieke opvoeding. Hier stellen de eindtermen uitdrukkelijk dat het om audiovisuele vorming gaat, dus om een geïntegreerde aanpak van beeld, klank en beweging. Het gaat om 'audiovisuele alfabetisering', wat verwant klinkt aan mediawijsheid en beeldgeletterdheid. Toch zijn de eindtermen zelf opgedeeld in 'muziek' en 'beeld'. Ook hier wordt er weer geoefend binnen een artistieke uitdrukkingvorm, en ontbreekt ook het affectieve niet: het is een duidelijke bedoeling van ons onderwijs om de leerlingen de meerwaarde van kunst bij te brengen. Uiteraard gaat het over een attitude die je niet kan eisen, maar wel nastreven. Daarbij is er aandacht voor de culturele, maatschappelijke en historische context waarin kunst gemaakt wordt. Kunst sluit dus aan bij de inhouden van het vak geschiedenis, maar ook bij onderwerpen als politiek en filosofie. Als je het muzisch taalgebruik meeneemt zijn er ook evidente verbanden met de taalvakken, zowel Nederlands als Vreemde talen.

Na de eerste graad zit kunst niet meer in een apart vak voor de meeste leerlingen. Wel zijn er nog na te streven vakoverschrijdende eindtermen esthetische bekwaamheid en mediawijsheid.

Voor de uittekening van het cultuuronderwijs van de toekomst steunt de Vlaamse Overheid op een refe-

rentiekader van de Nederlandse cognitiewetenschapper Barend van Heusden, *Cultuur in de Spiegel*. Hij onderscheidt 4 culturele vaardigheden: waarnemen, verbeelden, conceptualiseren en analyseren. Het kader maakt het mogelijk om verschillende onderwijsinhouden als cultuur te benaderen. Zo blijft cultuur niet in het hoekje, maar wordt het in zijn ruimste betekenis gezien: alles wat de mens voortbrengt. Kunst blijft wel een uitgelezen onderwerp om aan cultuuronderwijs te doen.

Kunstsecundair onderwijs

Het kunstsecundair onderwijs (kso) is de kleinste voltijdse onderwijsvorm in het secundair onderwijs, met zo'n 6300 leerlingen in het schooljaar 2012-2013. Er zijn 3 studiegebieden, Beeldende kunst, Podiumkunsten en Ballet, met daarin verschillende studierichtingen. Zo'n 77% van de leerlingen volgt een studierichting binnen Beeldende kunst.

De eindtermen voor de algemene vakken liggen grotendeels gelijk met die uit het technisch secundair onderwijs. Via het specifieke gedeelte en in de leerplannen wordt het studieniveau soms opgetrokken. Zo kom je tot studierichtingen die een aso-niveau benaderen (zoals Woordkunst-drama, Architecturale vorming en Audiovisuele vorming), andere die eerder een tso-niveau aanhouden (de richtingen waarvan de benaming op -kunst eindigt, zoals Vrije beeldende kunst en Industriële kunst), en een studierichting die met een bso-richting kan vergeleken worden, Artistieke opvoeding.

Volgens de recente screenings van het secundair onderwijs trekken kso-richtingen een vrij uiteenlopend publiek aan. Leerlingen in de 3e graad komen typisch maar voor de helft uit de aanverwante studierichting in de 2e graad. We zien ook vrij veel leerlingen die een jaar overzitten in het kso. Vaak gaat het om een andere studiekeuze in het bisjaar. Je kan dus stellen dat de kunstvakkenleraar alle basisvaardigheden opnieuw moet aanbrengen aan het begin van de derde graad. Ook zullen de capaciteiten van de leerlingen sterk verschillen: van grote artistieke talenten naar stuurloze kinderen op het eind van een watervalstelsel. Daar komt bij dat een leerling zijn artistiek talent niet altijd combineert met een ernstige studiehouding voor algemene vakken.

De Onderwijsinspectie onderzoekt elk jaar een klein aantal structuuronderdelen binnen het kso. Het is door het beperkt staal omzichtig omgaan met de cijfers van de laatste Onderwijs Spiegel. 4 onderzoe-

ken werden gevoerd naar structuuronderdelen in de beeldende kunst. Daarvan voldeden er 2: telkens voor de specifieke vorming. De algemene vorming werd 2 keer onderzocht, telkens voldeed die niet.

Output van het kso

Een kso-school reikt na het tweede jaar van de tweede graad gemiddeld zo'n 77% a-attesten uit. Na het tweede jaar van de derde graad gaat het om 92% a-attesten.

De meeste kso-scholen stellen dat ze hun leerlingen voorbereiden op artistiek hoger onderwijs. Soms mikt men op de combinatie, een voorbereiding op zowel de arbeidsmarkt als op specifieke richtingen in het hoger onderwijs. In praktijk zal het vrij moeilijk zijn voor een leerling om direct een artistiek beroep op te nemen met enkel een diploma kso op zak. Eén jaar na afstuderen is 20% van de leerlingen die niet voor het hoger onderwijs kozen werkloos. De anderen zie je in uiteenlopende sectoren, en voeren soms laaggekwalificeerde jobs uit. Niettemin zijn er in de audiovisuele-, podiumkunsten- en evenementensector ook wel plaatsen voor oud-leerlingen van een kso-richting.

76% van de leerlingen schrijft zich dan ook in voor een opleiding in het hoger onderwijs. Bij het zwakke broertje Artistieke opvoeding is dit cijfer opvallend lager: 59%.

Het studierendement van kso-afgestudeerden in het hoger onderwijs is wisselend, met een vrij laag gemiddelde van 65%. Dat betekent dat 65% van de studiepunten die in het jaar na afstuderen opgenomen worden, behaald worden, zowel in de professionele als de academische bacheloropleidingen (School of Arts). De vraag kan dan ook gesteld worden of kso wel de beste voorbereiding is voor studies aan een School of Arts, of een artistiek ingevulde professionele bacheloropleiding.

Deeltijds kunstonderwijs

Een kleine 178.000 leerlingen volgden in het schooljaar 2015-2016 een opleiding aan een academie voor deeltijds kunstonderwijs (dko). Daarvan kozen er 113.000 voor een opleiding in de studiegebieden muziek, woordkunst en dans. Zo'n 100.000 leerlingen zijn kinderen in de lagere graad, jongeren en volwassenen maken de rest uit. Er zijn in het dko meer dan dubbel zoveel vrouwelijke leerlingen als mannen. Aan-

gezien het om onderwijs in de vrije tijd gaat kan je stellen dat de deelnemers evalueren met de voeten: de mooie cijfers mogen een aanduiding zijn van de tevredenheid van de leerlingen.

De Onderwijsinspectie geeft na doorlichting zo'n 50% van de academies advies 1: gunstig. De andere 50% krijgt een advies 2: beperkt gunstig. Wel voldoet voor alle vakken 75% van de academies, en voor de meeste vakken zijn de cijfers nog een stuk beter.

We zien de laatste jaren meer synergieën tussen vooral het basisonderwijs en het secundair onderwijs ontstaan. De dominantie van het stedelijk en gemeentelijk onderwijs helpt hierbij. In het dko zijn GO! en katholiek onderwijs kleine spelers, in het basisonderwijs staan de steden en gemeenten ook sterk. Daardoor kunnen gebouwen gedeeld worden, en zie je ook meer pogingen om de artistieke expertise van het dko in het leergebied Muzische vorming in te zetten. Leerkrachten basisonderwijs kunnen hun getalenteerde leerlingen ook gemakkelijk doorverwijzen naar een nabije academie.

Hervormingen in dko en secundair onderwijs

Het dko staat voor een hervorming. Binnen enkele maanden verwachten we een niveaudecreet. De opleidingsstructuur zal ook hervormd worden, al ligt daarover nog niet alles vast.

Weinig andere onderwijssystemen verankeren hun vrijetijdsonderwijs in de kunsten zoals Vlaanderen binnen het onderwijs. Dat betekent een onderwijs-personeelsstatuut voor de leraars, en een alles samen gunstige financiering van de academies, zeker als je het met opleidingsinitiatieven in de socio-culturele sector vergelijkt.

De overheid verwacht dan ook meetbare resultaten van het dko. Bij een hertekening van het opleidingsaanbod zal er gekeken worden naar de doorstroming van de oud-leerlingen, in de eerste plaats naar de participatie in de amateurkunsten. Echte leertrajecten zullen uitgezet worden, die tot een kwalificatie met een reëel civiel effect zouden moeten leiden. In combinatie met een opleiding Aanvullende algemene vorming wordt het nieuwe dko een alternatieve manier om je diploma secundair onderwijs te halen.

De doorstroom naar het hoger artistiek onderwijs zal ook beter voorbereid worden voor leerlingen die meer talent en ambitie tonen. We mogen ons er dus aan verwachten dat amateurkunstenorganisaties en

hoger onderwijs inhoudelijk betrokken worden bij de hervorming.

In het secundair onderwijs worden de huidige kso-opleidingen in een nieuwe cluster kunst en cultuur ingedeeld. Het gaat om een kleine reductie van het aantal studierichtingen. Spijtig is dat een aantal richtingen met een meer technische inslag, zoals Audio-visuele vorming, niet op het raakvlak van kunst en STEM (science, technology, engineering, mathematics) geplaatst worden. Het zou de weerklank van de artistieke opleidingen en beroepen verhogen, en binnen STEM ook een impuls betekenen voor originaliteit en creativiteit.

De hervorming van kso en dko wordt inhoudelijk uitgetest in enkele proefprojecten. Daaruit komt een competentiegerichte aanpak naar voor, die een mooie schets vormt van wat kunstenaars doen en zijn. Het profiel in een project als Kunstig Competent omschrijft 6 rollen: de vakman, de samenwerker, de onderzoeker, de performer, de kunstenaar en de unieke persoonlijkheid. Vergelijk die brede aanpak met het blokken van noten op je instrument of het eenzaam boetseren in het atelier, en je komt tot een aantrekkelijk een maatschappelijk relevant kunst-onderwijs. Dat, voor de duidelijkheid, mooi aansluit met het onderwijs dat vandaag in academies en kso-scholen al door veel leerkrachten in praktijk wordt gebracht.

Kunst in de verlengde basisvorming

Ovds wil de basisvorming verlengen tot 16 jaar. Daarbij hoort een hertekend programma, waarbij theorie en praktijk voor alle leerlingen met elkaar verbonden worden. Uiteraard is er in het onderwijs dat wij voorstaan ook ruime aandacht voor cultuur en kunst.

We kunnen de eindtermen kunsteducatie uitbreiden tot minstens het eind van de gemeenschappelijke vorming. Inhoudelijk zou er dan meer tijd zijn om het verband tussen kunst en maatschappij te onderzoeken. De leerling leert hoe kunst zijn tijd reflecteert, maar ook de weg opent naar nieuwe inzichten. De interesse naar andere culturen kan je aanwakkeren door elkaars artistieke traditie te bespreken.

We willen in elk geval dat de leerlingen nog meer met artistieke uitdrukkingvormen leren werken. De leerling test de zeggingskracht van zijn beelden, klanken, beweging en mediaproducties uit. Daarbij koppelt hij

de artistieke vorming aan de politieke en de filosofische vorming en aan de ontwikkeling van zijn eigen persoonlijkheid en identiteit.

Artistieke uitdrukkingsvormen zijn talen. Niet iedereen is verbaal even sterk, zoals ook niet iedereen beeldend of muzikaal even ver kan staan. Hoe meer talen je echter geproeft hebt, hoe groter de kans dat je in een van die talen de manier vindt waarop jij het best kan uitdrukken wat je weet en voelt.

Als bij het uittekenen van het cultuuronderwijs het referentiekader Cultuur in de Spiegel een leidraad is, kunnen we ons vinden in de vier vaardigheden die daarin aan bod komen: waarnemen, verbeelden, conceptualiseren en analyseren. We denken dat deze theorie, die vooral op het beschouwende focust, ook de basis kan zijn voor een onderwijs waarin de theorie steeds aan de praktische oefening gekoppeld wordt: het verbeelden kan je puur mentaal doen, maar je kan ook beelden, klankbeelden en bewegingsbeelden leren maken.

Of de artistieke oefening tot op de leeftijd van 16 jaar in een apart vak moet onderwezen worden is voer voor debat. Het zou een stevige verankering van de inhouden betekenen. Maar we staan er ook open voor dat het artistieke meer in tijdelijke projecten met kunstenaars aan bod komt, of helemaal geïntegreerd in andere vakken. Zo blijft kunst een aangenaam evenement voor de leerling, in plaats van een wekelijkse verplichting.

Wat we niet willen is leerlingen afrekenen op de kwaliteit van de kunst die ze voortbrengen. Het blijft gaan om het opwekken van interesse en het experimenteren met mogelijkheden. Bij een experiment staat de uitkomst niet vooraf vast. We beoordelen dus de openheid en de werkhijver van de leerling. En dat zijn attitudes.

Na de leeftijd van 16 jaar kiest de leerling zijn vervolgtraject. We willen hier zeker de artistieke opties open houden, en zetten daarvoor de expertise in die vandaag in het kso bestaat. We menen dat het vooral moet gaan op de voorbereiding op hoger onderwijs, omdat we weinig beloftes kunnen maken wat de kansen op de arbeidsmarkt betreft voor wie in een artistieke richting afstudeert op 18 jaar.

Voor bepaalde disciplines, zoals ballet en uitvoering van klassieke muziek, kan het nodig zijn dat de leerling zich vanaf een jonge leeftijd sterk op zijn kunst toelegt. Of de overheid een taak heeft in de opleiding van toptalenten, is een mooi onderwerp voor een maatschappelijk debat. Daarbij kan je ook de situatie van jonge topsporters bespreken.

Wie zich artistiek wil vervolmaken moet dat ook in de vrije tijd kunnen doen, in het deeltijds kunstonderwijs. Dat kan leertrajecten met verschillende intensiteit voorzien: doorgedreven voor wie naar het hoger kunstonderwijs wil, meer vrijblijvend en op verschillende ritmes voor wie vooral in de vrije tijd kunst wil beoefenen. Het dko moet zich ook sterker richten en op mensen die door hun afkomst, inkomen of beperking vandaag te weinig deelnemen aan formeel kunstonderwijs.

De kostprijs mag geen drempel zijn. Dat betekent niet dat de academie gratis moet zijn voor iedereen. Eerder dat er bij dure muziekinstrumenten een huur- of een deelregeling moet zijn, en dat dure apparatuur in de beeldende kunst eenvoudig beschikbaar moet zijn buiten de lestijd, ook voor afgestudeerde leerlingen.

BURGERINITIATIEVEN WILLEN ONDERWIJS VAN ONDERUIT VERANDEREN

AUTEUR: PETER DE KONING

Een nieuwe tendens in het onderwijsveld: nu de onderwijshervorming met een sissers is geëindigd, willen burgerinitiatieven het falende onderwijsbeleid van onderuit veranderen. De grote opkomst op twee recente evenementen in Antwerpen toont aan dat het thema van de onderwijsongelijkheid leeft.

600 aanwezigen in De Roma voor het onderwijsdebat op woensdag 4 oktober. In de zaal leraren, studenten en onderwijsprofessionals. Het panel bestond uit een onderwijswetenschapper, een rector en enkele vertegenwoordigers van burgerinitiatieven. Ze komen hieronder allen aan de beurt.

Op basis van de PISA-cijfers weten we dat de sociaal-economisch en etnische segregatie in het onderwijs nergens zo groot is als in Vlaanderen. Nergens zijn de resultaten van jongeren met een migratieachtergrond zo slecht als hier. Hebben we hier in Vlaanderen dan

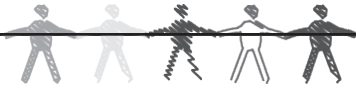
echt zulke slechte migranten, vroeg Orhan Agirdag (KU Leuven) zich af. Het antwoord is neen, er is iets anders aan de hand.

Orhan Agirdag

Orhan Agirdag ging eerst in op wat we als reactie hierop vooral niet moeten doen, en dat is deficitdenken. Volgens het deficitdenken ligt het probleem bij de migranten: ze spreken onze taal niet goed genoeg, hun ouders engageren zich onvoldoende voor de schoolcarrière van hun kinderen, ze laten zich teveel leiden door de islamitische cultuur. Dit is wat Agirdag “blaming the victim” noemt.

Enkele confronterende voorbeelden van deficitdenken kwamen aan bod. Er was het verhaal van het meisje dat een spreekbeurt hield en van pure zenuwachtigheid begon te stotteren. Conclusie van haar lerares: dat komt ervan als je thuis geen Nederlands spreekt. Terwijl het tegendeel waar was. Nog enkele weetjes: terwijl 72% van de leerkrachten vindt dat leerlingen op school geen vreemde taal mogen spreken, en 29% dat het OK is om leerlingen te straffen omdat ze hun moedertaal spreken op school, vindt slechts een kleine minderheid het een goed idee om de moedertaal te gebruiken in leerboeken (13%) of in de les (3%). Het geloof van Vlaamse leerkrachten in eentaligheid is sterk. “Ieder zijn verhaal, samen één taal”, is het motto van een Limburgse school. Het is niet moeilijk om hieruit te besluiten dat deze opvatting een belangrijke rol speelt in de structurele

achterstelling van leerlingen met een migratieachtergrond. Taal is belangrijk, maar mag geen uitsluitingscriterium zijn, aldus Agirdag.

Wat moeten we dan wel doen, volgens Orhan Agirdag? In het kort: ons onderwijs moet multicultureler, we hebben meer gekleurde leerkrachten nodig, de meest ervaren leerkrachten moeten aan de slag in de scholen met de grootste uitdagingen, het zittenblijven moet omlaag.

Met Samira Azabar van BOEH! kreeg ook de hoofd-doek een plaats in de discussie. Geen symboolkwes-tie, maar een mensenrecht, zoals de laatste uitspraak van de Raad van State bewijst, zei ze. De manier waarop met de hoofd-doek wordt omgegaan in het onderwijs en op de arbeidsmarkt creëert een extra drempel en draagt dus bij tot de uitsluiting van minderheidsgroepen.

UA-rector Van Goethem wees (historicus zijnde) op de historische wortels van de onderwijsongelijkheid en het taalfetisjisme in Vlaanderen. De witte Vlaming lijdt aan focusvernaauwing, zei hij, en die focusvernaauwing leidt tot onwetendheid. De taal is een excuus om de reële problemen uit de weg te gaan en de schuld op minderheden af te schuiven. Bovendien is ons onderwijs traditioneel elitair: nog niet zo lang geleden werden op proclamaties leerlingen afgeroepen volgens de behaalde punten. Van hoog naar laag, welteverstaan.

Rihab Hajjaji, consultant bij IBM, stelde PEP voor. (De afkorting staat voor "Positive Education Psychology".) Haar vereniging wil jongeren uit kansengroepen door middel van coaching op de juiste plaats in het onderwijs krijgen. De trigger die haar over de onderwijsongelijkheid had doen nadenken, waren de vele witte busjes van het buitengewoon onderwijs die ze in haar buurt zag rondrijden. Waarom waren dat er veel meer dan in andere wijken? Omdat je als kind met migratieachtergrond meer kans hebt om in het buitengewoon onderwijs terecht te komen, zo blijkt. Haar twee broertjes, die ei zo na door het CLB naar het buitengewoon onderwijs werden gestuurd, staan nu op het punt om naar het hoger onderwijs door te stromen. De rol van het CLB in het wegduwen van gekleurde leerlingen naar "lagere" richtingen in ons watervalstelsel kwam trouwens meer dan eens aan bod. Ook Sandrine Ekofo wist ternauwernood aan zulk een demotie te ontkomen. Ze is juriste en voorzitter van Kilalo, een vereniging die huiswerk- klassen organiseert voor jongeren van Afrikaanse afkomst. Beide jonge vrouwen zeiden dat ze hun diploma in de eerste plaats te danken hebben aan de invloed van "peers", mensen uit hun directe omgeving die het niet meer dan normaal vonden dat je verder

studeert. Vandaar de aandacht voor rolmodellen in de projecten.

Hajjaji had het ook over het golem-effect. Dat is een negatieve selffulfilling prophecy: gezien hun onderver- tegenwoordiging in de "sterke" richtingen, liggen de verwachtingen ten opzichte van gekleurde leerlingen sowieso lager. En waar de verwachtingen lager liggen, zullen ook de prestaties minder goed zijn. Bovendien zullen ouders door een gebrek aan kennis van ons complexe onderwijssysteem de (al dan niet dwin- gende) aanbevelingen van leerkrachten en CLB moei- lijk kunnen inschatten en er weinig weerwerk tegen bieden. Met de gekende gevolgen. Ook bottom-up informatieverstrekking over het onderwijs staat op de agenda van PEP.

De uiteindelijke en opmerkelijke conclusie van het panel was de volgende: aangezien de overheid faalt in haar onderwijsopdracht voor elkeen, mogen we niet wachten op structurele veranderingen en moeten er initiatieven komen van onderuit. We moeten, met an- dere woorden, het beleid bypassen. Agirdag betreur- de het dat de Turkse en Marokkaanse gemeenschap- pen wel moskeeën oprichten, maar geen scholen. Hij pleitte voor quota voor minderheidsgroepen. En PEP? Rihab Hajjaji riep iedereen op om haar coaching-pro- ject te steunen.

Dat kon op maandag 16 oktober, toen in een alweer volgelopen Roma de kick-off van PEP plaatsvond. Het minste wat je kunt zeggen, is dat PEP weet te mobili- sieren rond een thema als onderwijsongelijkheid. De massale opkomst van jongeren, ouders en leerkrach- ten die avond toont aan hoe het thema leeft. Op- nieuw enkele sprekende cijfers: als Vlaamse jongere met een migratieachtergrond heb je vijf keer meer kans om in een sociaal gesegregeerde, arme school te zitten dan het Europees gemiddelde. De kans om te blijven zitten is twee keer zo groot.

Minister Crevits erkende de harde cijfers. Haar op- lossingen voor een beter gelijkheidsbeleid waren: alle kleuters naar school, meer begrip voor diversiteit en meertaligheid in de lerarenopleiding en basisgelet- terdheid als minimumniveau voor taal. Ze herinnerde aan de al lopende tutoringprojecten, die zo'n 1000 jongeren bereiken. De minister loofde de "yes we can"-mentaliteit van het project en deed PEP prompt een voltijds medewerker cadeau.

Iedereen tevreden dus. Al deed het meritocratische gehalte van de kick-off menige wenkbrauw fronsen. De rolmodellen waren immers niet min. Een top- chirurg, een manager van een divisie consultants, een handelsingenieur. Allen van vreemde afkomst en geslaagd daar waar vele anderen faalden. Zoals een

van hen getuigde: op het laatst was ik de enige die overbleef van een groep van twintig starters met vreemde roots. De mantra die steeds herhaald werd was: als ik dat kan, dan kunnen jullie dat ook. Met een kans van één op twintig of minder, denken wij dan. Is het vergezocht om te stellen dat zulke vergelijkingen gevoelens van machteloosheid kunnen oproepen?[1] Zo bekeken was de avond gebaat geweest met meer herkenbare en haalbare verhalen, zoals dat van schooldirecteur Samira Azeroual.

Dit als bedenking bij een initiatief dat steun en waardering verdient. Intussen is PEP ook in mijn Borgerhoutse school op bezoek geweest. Positief is dat PEP zich niet enkel richt tot jongeren uit de doorstromingsrichtingen van het secundair, maar actief leerlingen BSO aanmoedigt om het maximum uit hun opleiding te halen en indien mogelijk het hoger onderwijs aan te vatten. Via de coaching wil men ook meehelpen om de schooluitval tegen te gaan.

In afwachting van een beleid dat de structurele oorzaken van de onderwijsongelijkheid aanpakt, zijn alle initiatieven die helpen om meer jongeren met een migratieachtergrond te doen doorstromen naar het hoger onderwijs welkom.

Minister Crevits